

OSZKAR DAVICSO „PESMA“ C Í M Ű R E G É N Y É B Ő L

Vékovics azon az éjszakán nagyon jól aludt. Álmában csupa komor, karcsú és derült csúcsokat látott. Ott látta magát a menetoszlopban, ahogyan fáradhatatlanul haladnak egyik hegygerincről a másikra, rohamoznak; lövést kap, de nem esik össze, mert neki nem árthat többé a golyó. Azt álmodta, hogy az ellenség sorai szétszakadoznak előtte, a németek megadásra emelik kezüket, elhullnak előtte. A harcosok mintha elragadtatással bámulnák őt. Gondolná-e valaki, hogy az a férfi, aki gyors mint a szemvillanás, akit öröm nézni ahogyan menyétesen kússza a meredeket mint egy ifjú, most ötvenhat éves. De egyben hős is, dalia. Hiába, meglátszik a régi iskola!

Felébredt, és tovább ábrándozott. A szomszédszobában Mirkó csendesen lélezett. Mennyi idő is telt el azon éjszaka óta?

Összejövelelek, akciók és különleges hírszerző munkák elvégzése után, Mirkó rendszerint elutazott. Leginkább ilyen ügyekben jött. Most azzal búcsúzott, hogy úgy tíz nap múlva Vékovics legyen felkészülve. Mityával és még két ismeretlen társukkal Vékovics is útrakel. Nagyon ugrott örömeiben, megölelte Mirkót is, Mityát is. Örült mint egy gyerek. Mitya is örült, de még eszményi illegális ember volt, s uralkodni tudott érzelmein. Arca mindig csak annyit árult el érzelmeiből amennyit akart. Most sem akart sokat elárulni nagy örömeiből.

Izgalmas, ideges, sietős napok következtek, örült gyorsasággal röptültek az órák. A délelőttök, délutánok, az éjszakák és általában a nagyobb időszakok azért mégis egyhelyben álltak, mintha sohasem merülnének a múltba. A harmadik napon Mitya azzal jött, hogy három nap múlva indulnak. Vékovics késelem nélkül Annához rohant. Búcsúzni kell Annától. De Anna meg sem csókolta. Csak ekkor döbönt rá mennyire szereti Annát. És ha nem lett volna ez az utazás, ha nem remélt volna új, ismeretlenebb, mesésebb találkozásokot, verseket, szerelmeket, meg lett volna győződve, hogy sohasem fog egyetlen asszonyt sem úgy szeretni, mint Annát, hogy férfi még nem szeretett úgy nőt, mint ő Annát. A levél csak később jött.

A következő napon Anna eljött, hogy magával vigye Vékovics kéziratait.

Vékovics behunyta a szemeit. Égette a sértés. Sértés? Talán a féltékenység? Nem, nem volt féltékeny, de végeredményben nem is Anna küldönce. Anna, miért tetted ezt velem?

Olyannak látja most Annát amilyenek szerette: csodaszépnek, túlgýengédnek, makrancosnak, határozottnak, mint egy rögeszme. Anna egész lénye most Mityára összpontosult, akinek még a nevét sem tudja.

Úgy vette magához a levelet mint valami nyomorult öreg. Anna kívánságának nem tudott ellenállni. A levélben Anna nyilván magához hívja Mityát. Mitya nem szereti Annát. De szeretheti-e egyáltalán? Értelmezheti-e Anna fiatalágát annyira mint ő? Megértheti-e szépségét és lelkét annyira, mint ő? Tud-e Mitya egyáltalán szeretni?

Nem tudta volna határozottan megfogalmazni mire alapozza mindezt, inkább csak érezte, sőt, az volt a meggyőződése, hogy Mitya nem tartozik azon ínyenc férfiak közé, akik bármikor készek a nő felé fordulni, ha nem is éhesen, de kíváncsian, ha nem is szerelemmel, de elragadtatással. Emellett Mitya tapasztalatlan és ügyetlen is ezekben a dolgokban. Minthogy ilyen, és valóban ilyen, Annát előbbutóbb csalódás éri, szenvedni fog. Hát akkor mire való mindez, ez a szerelme; nem, inkább kívánsága, hogy most... Amikor reménytelen, hiszen Mitya is elmegy holnapután, mint én, és ő is elesik a harcban, mint annyian mások. Mit akar most vele, amikor ez a kapcsolat nem ígér semmit és nem vezet semmire. Mit lát benne Anna? A himet? Mityában? Nevetséges. Túlcingár, hajlékony mint egy bűvész, mint a csontnélküli giliszta. Mivel is tudott elbolondítani egy ilyen nőt, mint Anna? Mivel? Hát a te Kérészről szóló meséiddel. Az elsővel, amellyel megcsiklandoztad, majd a többivel amelyekkel el akartad oltani a lángot. Éppen az ellenkezőjét érted el annak, amit akartál.

Kérdezgette önmagát, felelgetett a kérdésekre, s ez elszomorította. Ha pedig szomorúan az éveire gondolt, úgy érezte, hogy első, igazi, alig felfedezett szerelmét igazságtalanság érte.

Igen, erről volt szó, a fiatalágról. Anna előtt úgy tűnik, hogy Mitya igazán fiatal, igazán férfi. Pedig tévedett! De mennyire tévedett! Annának nem olyan férfi kell, mint Mitya. Egészen más férfire van szüksége. Délelőtt Anna távoztával levert volt, megsemmisült a levél láttára, amely ott feküdt a sívár asztalon mint valami büntetés minden rosszért, amit életében elkövetett, és amiért beleegyezett, hogy éljen és megöregedjen. Ez a levél azt bizonyítja, hogy ereje elhagyta már, de megmaradtak a vágyak, a szerelem, hogy kínozzák és büntessék mindenért.

Lehetetlen! — lázadozott Vékovics. Anna nem szeretheti azt a taknyost. Szemelni fog. De ekkor lelki szemével ismét csak Annát látta.

Korátavas volt még, majdnem tél, az olvadó hótakaró alatt a megpuhult, rothadó őszi falevelek éppencsak hogy szikkadni kezdtek a sétaterek fekete aszfaltján. A folyók fölé emelkedő Kalemegdán lépcsőzetes kavicsos útjai felett duzzadni kezdtek a faágak. A reggenként ködtől füstölő folyók vize szüntelenül folyik, folyik, folyik a mozdulatlan várfalak alatt, az ódon, mohás, omladozó, lőréses őrbástyák alatt.

Koratavasz volt és Anna azon a délelőttön háromszor fordult, hogy elvigye a füzeteket, kéziratokat, egyes könyveket és saját arcképét. Bár rendelésre készült, és potomáron fizetett festmény volt, Vékovics meggyőződése szerint annak a fiatal, tehetséges, rövidlátó túlkorán eltűnt festőnek mégis a legjobb alkotásai közé tartozott. Írás, vagy olvasás közben amikor csak felpillantott munkájából, Anna sugárzó, porcellánfényű szemefehérjével találkozott; ezekkel a hosszúságú, tágranyilt, titokzatos, vad, ördögien intelligens vágású szemekkel. Csodálattal gondolt az alig harmincéves mesterre, aki vászonra tudta vinni Anna nyugtalanító egyszerűségét, az igazi nő felfoghatatlan realitását és mindazt a szenvedélyességet amit ezzel, a szerelem és értelem viaskodásának hevében ígér. Ismert és szeretett más arcképeket is, de mindezt egyikben sem találta meg ennyire, mint ezen a festményen, Anna arcképén.

Ott ült munkaasztalára, arra a már sivár, fényzett rózsafalpra könyökölve. Szeme céltalanul révedezett az élénk és kedves rendtelenségtől megfosztott asztalon. Az élő Annát nézte. Szerelmes volt. Anna volt az egyetlen nő, akit Reja után szerelemmel, érzelmeivel szeretett. Lela nem volt komoly eset. S mégis, kétévvel ezelőtt Lela miatt akarta elhagyni Annát.

Anna az utolsó kéziratkötegeket rakosgatta a disznóbőrből készült nagy vörös bőrtáskába. A falról levett arcképe ott feküdt az alacsony, narancsszínű cserépkályha melletti zöld karosszéken. Künn valamilyen hóbertos szél fúj. Reggel óta már vagy harmadszor változtatta irányát. De ma Vékovics hangulata sem volt külön. Hol az utazásnak örült, hol csüggedés fogta el arra a gondolatra, hogy itt kell hagynia Annát. Ideges volt mint mindig, ha utazás, döntés, írás, vers, vagy messzeség előtt állt, mint mindig amikor a remény bora a valóság vérévé változik. Fojtottan érezte a bezárt fiókok ürességét, éhes tátongását, — előtte pedig az üres asztal kietlensége áll, amelynél 1918 óta nap mint nap legtöbb időt töltött, az az asztal, amelynél élete leglényegesebb részét élte, az egyetlen igazi életet, amelynek ösztönzői a nők voltak mint homokszemek, amelyekből lassan itt váltak ki az igazgyöngyöknyek.

Itt ült a meggörnyedt asztallap mellett, amelyre ráncokat véstek az évek, s itt-ott horpadozott már a könyökléstől és nedves, forró tenyerének állandó nyomásától. Évek hosszú során át körmeivel barázdálta tele az írás önkívületében, ki tudja hogyan, ezt a tintafoltokkal és gondok árnyékaival telefröcskölt, a fényezés hajdani friss fényétől megfosztott rózsafalapot, amely idővel elvesztette rózsaszínű, szentjánosbogár-színbe játszó fényét és örömeinek áttetsző árnyalatait.

Anna lepkeszerű ujjai a túltömött irattáskát zárogatták. Vékovics szomorúan figyelte Anna valószínűtlen párdücderekának pókháló-szerű hajlékonyságát és úgy érezte, hogy fejéből, szívéből és asztalfiókjaiból néma üresség árad. Nagyon szomorú volt, levert, szinte

érzéketlen mint a kosavától ostorozott éjszaka hidegétől összefagyott megdagadt ujjak, mint az elfásult merev ujjak, amelyek közül kiesik a toll. Hideg volt?

Nem volt hideg. Az utóbbi esős napokban főleg déli szél fúj, reggel óta pedig keleti, enyhe északi és langyos, szinte meleg szellők nyargalásznak váltakozva, így hát nem lehetett hideg ebben a szobában, amelynek falait a padlótól egészen a mennyezetig könyvek borítják, amelyek vidám és szigorú kötéseikkel megbékélésre intik a lelket. Azért nem ártott volna begyújtani. De a városban se szén, se fa. Hja, a megszállás ideje ez. Neki pedig nem volt villanykályhája mint Annának.

Anna az irattáskát végre a kovácsoltvas, alacsony, kerek üvegasztalkára helyezte. Arckép-szemeivel Vékovicstra tekintett, de mert az nem mozdult, bátorítóan rámosolygott, majd megszokott mozdulatával, lassan, tétovázás nélkül hozzálépett és fájdalomkeltő valószínűséggel keztenyujtott:

— Tulajdonképpen mikor is indulsz? Délután?

Nem tudta pontosan. Csak annyit közölt vele, hogy holnap déltől ne hagyja el a házat. Készenlétben várjon.

Anna Vékovics mögé áll, kesztyűit az asztalra teszi. Vékovics érzi égszínkék kabátjának érintését. A kabát alatt Anna orsószzerű, hajlékony teste lélekezett. Vékovics jól ismerte Anna huszonhat évének minden üdeségét.

— Sajnálod? — kérdezi Anna. Nagyon sajnálod?

Vékovics a hajában érezte keze puhaságát, de nem emelte fel a fejét. Valami kimondhatatlan fojtottság szorongatta az ütőerét, aztán fel akart állni, hogy szembenézzen Annával.

— Ülj csak, drágám. Tudod, hogy kedves vagy nekem.

— Csak kedves? — szisszent fel Vékovics rosszat sejtve. — Úgy, hát csak kedves?

— Hunyd be a szemed! — mondja Anna komolyan. — Én mindjárt elmegyek. Akarod, hogy addig is összefüggés nélkül beszélgesünk? Mint amikor játszadozunk, akarod?

— Kedves vagy nekem! — mondja Anna könnyedén és elmosolyodik.

— Nem szeretsz többé?

— Hát ez nem elég neked?

Vékovics bólint és dörmög:

— Ma nem vagy Anna. Anna mindig ugyanaz kellene, hogy maradjon, az első naptól az utolsóig, bárholnan is kezdünk olvasni belőle. És, megkezdve játékukat, az összefüggéstelen beszélgetést, elváltozott hangon kiált — Pincér!

Anna megrezzen, kelleetlenül elmosolyodik és megkérdi:

— Uram, szereti ön a ribizlit?

— Igen, sóhajt Vékovics, szeretem a fekete örömmel tüzdelt ribizlit. Azt mondják, hogy jót tesz a lusta lelkeknek.

— Tudom, kedves uram, de a szerencsének mind szabadságon vannak, a fekete mosolyok mind szolgálatban vannak.

— Ó, — mondja Vékovics. — Addig nem megyek, míg szívét nekem nem adja.

— Te csalsz! — nevet Anna. — Ez már összefüggés.

— Akkor megyek! — horkan fel a költő. — Én tizenhatleki- ismeretű fekete csillagokat kértem, és nem száraz levest üres tenyéren. Minek az nekem?

(Fordította: Boldizsár Lajos)

Pechán Béla

Csendélet